

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-11>

CURRENT TRENDS IN THE LEGAL REGULATION OF BANKRUPTCY

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА

Kolos Yu. V.

*Postgraduate Student
at the Department of Law
Private Higher Education Institution
European University
Kyiv, Ukraine*

Колос Ю. В.

*аспірант кафедри права
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»
м. Київ, Україна*

Традиційними для законодавства про банкрутство є проблеми із складністю судових та позасудових процедур банкрутства, наявності численних виключень із загальних правил і процедур для врегулювання банкрутства окремих суб'єктів та тривалий розгляд справ у судах. Сучасні підходи до правового регулювання банкрутства покликані подолати ці проблеми та зорієнтовані на формування гнучких, прозорих і справедливих процедур, які відповідають актуальним економічним реаліям і суспільним потребам.

Перш за все варто звернути увагу на уніфікацію законодавства у сфері банкрутства. Уніфікація законодавства не ставить за мету зробити однаковим правове регулювання банкрутства у всіх державах світу або групі держав, а радше має на меті встановити базові стандарти для процедур банкрутства або запропонувати зразкові моделі регулювання банкрутства як орієнтир для держав, що розвиваються і прагнуть реформувати цю сферу законодавства.

На сьогодні у світі існує, щонайменше, три моделі банкрутства боржника як наслідку його фінансової неспроможності: 1) британська, яка є способом повернення боргів. Йдеться про застосування ліквідаційної процедури, спрямованої на захист інтересів добросовісних і життєздатних кредиторів, чия діяльність не повинні підривати фінансові труднощі боржника; 2) американська – полягає в реабілітації (відновленні) платоспроможності боржника, збереженні бізнесу та робочих місць. Орієнтована на інтереси боржника та збереження його як суб'єкта підприємництва. Дозволяє боржнику, який потрапив у важке фінансове становище, звільнитися від боргів та отримати можливість «свіжого старту»; 3) змішана модель, яка передбачає

як можливість застосування санації, так і ліквідації неспроможного боржника (застосована в Україні) [1, с. 381].

Як приклад уніфікації можна розглянути законодавство держав – членів ЄС, де фактично кожна з 27 держав-членів має свої особливості у врегулюванні питань банкрутства, що в цілому негативно впливає на спільний ринок капіталу ЄС і створює перешкоди для нових інвестицій.

З метою гармонізації законодавства держав-членів про банкрутство (неплатоспроможність) органами ЄС прийнято ряд нормативних документів, які, серед іншого, зобов'язують національні уряди реформувати та підвищити ефективність процедур банкрутства (неплатоспроможності), встановлюючи обов'язкові мінімальні стандарти правового регулювання.

Ще 29 травня 2000 року Європейська Рада прийняла Регламент № 1346/2000 про провадження у справах про неплатоспроможність, який був змінений 20 травня 2015 року чинним на сьогодні Регламентом № 2015/848 про провадження у справах про неплатоспроможність, затвердженим Європейським Парламентом та Радою [2; 4].

20 червня 2019 року було здійснено черговий крок у реформуванні і уніфікації законодавства про неплатоспроможність держав Європейського Союзу шляхом прийняття Європейським Парламентом та Радою Директиви ЄС № 2019/1023 про засади превентивної реструктуризації, про погашення боргів та позбавлення прав, а також заходів щодо підвищення ефективності процедур щодо реструктуризації, банкрутства та погашення боргів [3].

Однією із складових уніфікації законодавства і одночасно окремим трендом у правовому регулюванні є запровадження і розвиток механізмів транскордонного банкрутства. Ця тенденція є відповіддю на глобалізацію, ускладнення міжнародних економічних відносин, регіональну інтеграцію держав, зростання ролі транскордонних корпорацій та є спробою подолання перешкод у врегулюванні банкрутства одночасно у декількох юрисдикціях.

Одним із ключових інструментів у цій сфері є Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність, прийнятий у 1997 році. Цей закон не передбачає уніфікації матеріального законодавства про банкрутство, а зосереджується на процедурних аспектах та співробітництві між державами. Він пропонує модель законодавства, яка може бути прийнята країнами для регулювання випадків, коли боржник має активи в кількох державах або коли кредитори боржника знаходяться в інших державах, ніж держава, в якій відбувається провадження у справі про неспроможність. Основні положення Типового закону регулюють: 1) доступ іноземних представників та кредиторів до судів держави, яка прийняла закон;

2) визнання іноземних проваджень у справах про неспроможність; 3) співробітництво між судами держави, яка прийняла закон, та іноземними судами; 4) координація паралельних проваджень, що відбуваються в різних державах [5].

На сьогодні значна кількість країн прийняла законодавство, засноване на Типовому законі ЮНСІТРАЛ, що свідчить про його важливість та ефективність у сфері транскордонної неспроможності.

Також у 2018 році був прийнятий Типовий закон ЮНСІТРАЛ про визнання і виконання судових рішень, пов'язаних із неплатоспроможністю, розроблений для допомоги державам у створенні правової бази для визнання та виконання рішень, пов'язаних з неплатоспроможністю, що сприятиме проведенню транскордонних проваджень у справах про неплатоспроможність та доповнює Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неплатоспроможність. Закон спрямований на забезпечення простої, зрозумілої та узгодженої процедури визнання та виконання рішень, пов'язаних з неплатоспроможністю, що може сприяти відшкодуванню вартості для фінансово нестабільних підприємств, тим самим збільшуючи потенціал для успішної реорганізації або ліквідації на користь усіх зацікавлених сторін, включаючи кредиторів, працівників та інших зацікавлених осіб [6].

Не можна оминати увагою і питання цифровізації судового процесу. Цифровізація законодавства у сфері банкрутства є важливим напрямком реформування, який має на меті підвищити ефективність, прозорість та доступність процедур банкрутства за допомогою інформаційних технологій. До основних аспектів цифровізації законодавства у сфері банкрутства можна віднести такі: 1) електронне подання документів; 2) ведення електронних реєстрів; 3) дистанційне проведення зборів кредиторів та судових засідань; 4) електронні аукціони з продажу майна; 5) автоматизовані системи управління справами про банкрутство та документообігу; 6) відкриті дані та аналітику.

Наразі не існує єдиного міжнародного договору, який би комплексно регулював цифровізацію законодавства у сфері банкрутства. Кожна держава по-своєму підходить до цифровізації державних послуг, зокрема правосуддя, з урахуванням власних інституційних, технічних та безпекових аспектів. Тому розвиток цього напрямку у різних юрисдикціях є неоднорідним.

Спрощення процедур банкрутства для малого бізнесу та фізичних осіб є важливим напрямком реформування законодавства у багатьох країнах, включаючи Україну. Основна мета таких спрощень – зробити процес банкрутства менш обтяжливим, швидшим та дешевшим для тих, хто має обмежені ресурси та активи.

Основні напрями спрощення охоплюють: скорочення строків розгляду справ, зменшення обсягу та формальностей у поданні документів (у т. ч. в електронній формі), спрощення ролі та звітності арбітражного керуючого, швидші процедури ліквідації, можливість досудового врегулювання боргів, зниження судових витрат і зборів для малого бізнесу, а також гнучкіші механізми санації та реструктуризації.

Реформування законодавства про банкрутство спрямоване на спрощення та пришвидшення процедур, уніфікацію норм і забезпечення їх гнучкості та прозорості. Ключовими напрямами є транскордонне банкрутство, цифровізація процесів і полегшення доступу для малого бізнесу та фізичних осіб з метою відновлення платоспроможності.

Література:

1. Самойленко Г., Ткалич М. Сучасний стан та перспективи удосконалення законодавства України про банкрутство. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 380–384. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-9/95> (дата звернення: 26.08.2025).
2. Council Regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings : Regulation від 29.05.2000 № No 1346/2000. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2000/1346/oj/eng> (дата звернення: 26.08.2025).
3. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) : Directive від 26.06.2019 № 2019/1023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj/eng> (дата звернення: 26.08.2025).
4. Regulation (EU) 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on insolvency proceedings (recast) : Regulation від 20.05.2015 № 2015/848. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2015/848/oj/eng> (дата звернення: 26.08.2025).
5. UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation : Model Law від 15.12.1997. URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/1997-model-law-insol-2013-guide-enactment-e.pdf> (дата звернення: 26.08.2025).
6. UNCITRAL Model Law on Recognition and Enforcement of Insolvency-Related Judgments : Model Law від 02.07.2018. URL: <https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/modellaw/mlj> (дата звернення: 26.08.2025).